

213; IV, 148-149; Mâverdi, *el-Ahkâmü's-sultânîyye*, Küveyt 1989, s. 285-290; Ebû Ya'lâ, *el-Ahkâmü's-sultânîyye*, Kahire 1966, s. 257; Şîrâzî, *el-Mühezzebe*, Kahire, ts. (Matbaatu İsâ el-Bâbî el-Halebî), II, 221-224, 265; Serahsî, *el-Meb-sûl*, IX, 36-205; X, 98, 124-136; XXIV, 2; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII, 33, 90, 134, 140; Kâdîhân, *el-Fetâvâ*, III, 467; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Kahire 1975, II, 456; İbn Kudâme, *el-Mug-nî*, Kahire 1969, IX, 8, 34; a.mlf., *el-Umde*, Mekke, ts., s. 575-578; Karâfî, *el-Furûk*, Kahire, ts. (Âlemü'l-kütüb), IV, 177-183; Ebû'l-Berekât en-Neseî, *Kenzü'd-dekâ'ik* (İbn Nuceym, *el-Bahrü'r-râ'ik* içinde), VII, 129, 150; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, IV, 1255; Fîrüzâbâdî, *Beşâ'irü zevî'l-temyîz*, Beyrut, ts. (Mek-tebetü'l-İlmiyye), II, 437; VI, 128; İbnü'l-Hü-mâm, *Fethu'l-kadîr* (Kahire), V, 2, 5, 186; İbn Nuceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, VII, 3, 72, 129; Abdurrahman Şeyhîzâde, *Mecma'u'l-enhur*, İstanbul 1309, I, 592-712; Şevkânî, *Neylül-evlâd*, VII, 126, 156-157, 161-162, 216 vd.; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), IV, 3, 118, 221; V, 38-40; Bilmen, *Kamus*, III, 187-304; Zerkâ, *el-Fikhü'l-İslâmî*, II, 605-613; Ahmed Fethî Beh-neşî, *Nazarîyyât fi'l-fikhî'l-cinâ'îyye'l-İslâmî*, Kahire 1969; a.mlf., *es-Siyâsetü'l-cinâ'îyye fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Beyrut 1983, s. 138-269; a.mlf., *el-Ükûbe fi'l-fikhî'l-İslâmî*, Beyrut 1983, s. 123-164; a.mlf., *el-Mevsû'atü'l-cinâ'îyye fi'l-fikhî'l-İslâmî*, Beyrut 1991, II, 207-256; a.mlf., *el-Hudûd fi'l-İslâm*, Kahire, ts.; Abdülazîz Âmir, *et-Ta'zir fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Kahire 1969, s. 13-80; Abdülhâlik en-Nevâvî, *et-Teşrîfu'l-ci-nâ'î fi's-şer'ati'l-İslâmiyye ve'l-kânûnî'l-vaz'î*, Beyrut 1974, s. 21-266; M. Ebû Zehre, *el-Cer-me*, Kahire 1974, tür.yer.; a.mlf., *el-Ükûbe*, Kahire 1974, tür.yer.; Karaman, *İslâm Huku-ku*, I, 125-158; Ebû'l-Meâtî Hâfız Ebû'l-Fütûh, *en-Nizâmü'l-İkâbiyyü'l-İslâmî*, Kahire 1976, tür.yer.; Ahmed el-Husarî, *el-Hudûd ve'l-eşri-be*, Amman 1980; Abdülkerîm Zeydân, *el-Med-hal*, Bağdad 1982, s. 399-414; Muhammad Salim al-'Awwa, "The Basis of Islamic Penal Legislation", *The Islamic Criminal Justice System* (ed. M. Cherif Bassiouni), London 1982, s. 127-147; a.mlf., *Fî Usûlî'n-nizâmî'l-cinâ'îyye'l-İslâmî*, Kahire 1983, tür.yer.; Subhî Mahme-sânî, *en-Nazarîyyetü'l-âmme li'l-mücebât ve'l-ukûd*, Beyrut 1983, I, 117-135; Abdülfettâh Mustafa es-Sayfî, *Hakkü'd-devle fi'l-ikâb*, İs-kenderiye 1985, tür.yer.; Abdülazîz el-Hayyât, *el-Müeyyidâtü'l-tesrî'iyye*, Beyrut 1986, s. 47-91; M. Ebû Hasan, *Ahkâmü'l-cerime ve'l-ukûbe fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Amman 1987, s. 221-419; Abdülkâdir Üdeh, *et-Teşrîfu'l-cinâ-îyyü'l-İslâmî*, Kahire 1977, I-II, tür.yer.; Fazlur-rahman, "The Concept of Hadd in Islamic Law", *IS*, IV/3 (1965), s. 237-251; M. Hatir Mu-hammed, "el-Hudûd ve hükmetü teşrîhâ ve eşerü tabkîhâ", *el-Mecma'u'l-buħûşî'l-İslâ-miyye*, VIII/1, Kahire 1977, s. 39-92; Abdülhamîd es-Sâyih, "Nazariyyetü'l-hudûd fi'l-İslâm ve hükmetü teşrîhâ", a.e., s. 93-104; Hamd Ubeyd Kubeyşî, "el-Hudûd fi'l-fikhî'l-İslâmî", *Mecelletü Külliyyeti'l-İlmî'l-A'zam*, IV, Bağ-dad 1978, s. 5-132; Aly Aly Mansour, "Hudud Crimes", a.e., s. 195-201; İbrahim ÇalıŖkan, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Ce-zaları", *AÜİFD*, XXXI (1989), s. 367-397; B. Carra de Vaux - (J.Schacht), "Hadd", *EP* (İng.), III, 20-21; "Hudûd", *Mv.F*, XVII, 129-152.

ALİ BARDAKOĞLU

HADÂİKÜ'L-HAKÂİK

(حدائق الحقائق)

Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin *eş-Şekâ'îku'n-nu'mâniyye* adlı Arapça biyografik eserine Nev'izâde Atâî (ö. 1045/1635)

tarafından yazılan Türkçe zeyil (bk. ATÂÎ, Nev'izâde; eş-ŞEKÂİKÜ'n-NU'MÂNİYYE).

HADÂİKÜ'Ş-ŞEKÂİK

(حدائق الشقائق)

Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin *eş-Şekâ'îku'n-nu'mâniyye* adlı Arapça biyografik eserinin Mehmed Mecdî Efendi (ö. 999/1591)

tarafından genişletilerek Türkçe'ye yapılan tercümesi (bk. eş-ŞEKÂİKÜ'n-NU'MÂNİYYE).

el-HADÂİKÜ'L-VERDİYYE

(الحدائق الوردية)

Abdülmeccid el-Hânî'nin (ö. 1318/1900).

Nakşibendiyye tarikatı şeyhlerine dair eseri

(bk. HÂNÎ, Abdülmeccid b. Muhammed).

HADÂNE

(bk. HİDÂNE).

HADDÂD, Abdullah b. Alevî

(عبدالله بن علوي الحداد)

Abdullah b. Alevî b. Muhammed el-Haddâd el-Yemenî (ö. 1132/1720)

Bâ Alevî ailesine mensup âlim, mutasavvıf ve şair.

4 Safer 1044 (30 Temmuz 1634) tarihinde Hadramut'un Terîm kasabasında doğdu. Daha sonra Terîmli bir kişi tarafından, "vülide bi-Terîm imâmün kerîm" sözüyle doğumuna tarih düŖülmüŖtür (Murâdî, III, 91). Nesebi Ca'fer es-Sâdik, Muhammed el-Bâkır ve Zeynelâbidîn silsilesiyle Hz. Hüseyin'e kadar uzandığı için "seyyid" unvanıyla anılır; diğer bazı yakınları gibi Haddâd lakabı veya Haddâdî nisbesiyle tanınır. IV. (X.) yüzyılda Basra'dan Hadramut yöresine göç eden Abdullah b. Ahmed'in oğlu Alevî'ye nisbetle Âli-Alevî, Benî Alevî, Bâ Alevî, Aleviyyûn gibi isimlerle anılan ailesi özellikle ilim ve takvâları, telif ve tadrîs faaliyetleri, camiler

ve ilmî kurumlar tesis ederek İslâm kültürünün gelişmesine yaptıkları katkılarla tanınmıştır (bk. BÂ ALEVÎ).

Haddâd, dört yaşında iken çiçek hastalığına yakalanarak gözlerini kaybetmesine rağmen güçlü hâfızası ve parlak zekâsı sayesinde öğrenimini başarıyla sürdürdü. Hıfzını ikmal edip ilk eğitimini tamamladıktan sonra fıkıh tahsiline ağırlık verdi. Aralarında Sehl b. Ahmed Bâ Hasan'ın da bulunduğu hocalardan fıkıh dersleri aldı. Ayrıca irşad alanında da kendini yetiŖtirdi. Seyyid Muhammed b. Alevî es-Sekkâf'la mektuplaşarak ondan tasavvuf zevki aldı. İbadet ve ahlâkıyla da temayüz eden Haddâd, gerek ilmi gerekse dinî ve tasavvufî kişiliği sayesinde devrinin en seçkin şahsiyetleri arasında yer aldı. Öğrencilerinden Muhammed b. Zeyn'in *Gâyetü'l-kaşd ve'l-murâd* adlı eserinde belirttiğine göre fıkıhta "mutlak müctehid" mertebesine ulaşan Haddâd Kur'an-ı Kerîm'e çok zengin yorumlar getirebiliyordu (Abdullah b. Muhammed el-Kindî, s. 39). İslâm dünyasının çeŖitli bölgelerinden pek çok kimse Terîm'e gelerek onun ilminden ve tasavvufî terbiyesinden faydalanma imkânı buldu. Aralarında oğulları Hasan ve Alevî ile Muhammed b. Şeyh el-Cifri, Ahmed b. Zeyn el-HabeŖî, Ömer b. Hâmid, Hasan b. Muhammed, Ali b. Abdullah es-Sekkâf, Ahmed b. Abdülkerîm eş-Şeccâr gibi isimlerin de bulunduğu birçok âlim Haddâd'dan öğrenim görmüŖtür.

Terîm'de ve çevresindeki yerleşim birimlerinde mescidler ve hayır kurumları inşa ettiren Haddâd'ın otuz altı yaşında iken gerçekleŖtirdiđi hac ziyaretiyle diğer seyahatleri sırasında gittiği her yerde âlimler ve önemli kişiler tarafından ilgiyle karşılandığı, ilim ve irşadından faydalandığı, çeŖitli gruplar arasında baş gösteren ihtilâfların çözümünde etkin rol oynadığı yolundaki bilgiler, onun genç yaŖtan itibaren saygın bir âlim haline geldiğini göstermektedir. Kaynaklarda Haddâd'ın pek çok kerâmetinden söz edilir. Ancak kendisine kerâmet atfedilmesinden hoşlanmazdı. Nitekim dostlarından birinin 1108 (1696) yılında yazdığı hayatına dair kitaptan kerâmetleriyle ilgili bölümü çıkartmıştır (Murâdî, III, 93). Kendisine Haddâdiyye adıyla bir tarikat nisbet edilir. *ed-Dürü'l-manzûm* adlı eserinin bir nüshasına eklenen bölümde, Haddâd'ın, bizzat Hz. Peygamber'den el aldığını, bu sayede bir hadisin sıhhatini doğrularan doğruya Resûlullah'tan öğrenme imkânına sahip olduğunu söylediği kay-

dedilir (*ed-Dürrü'l-manzûm*, Mukaddime, s. 27). Yine aynı eserde Haddâd'ın o dönemde vuku bulan istilâ ve baskı hareketlerini knama mahiyetinde şiirler yazdığı belirtilmektedir (*a.g.e.*, s. 44 vd.). Nitekim kendisi de Yâfiller'in baskıları yüzünden Hâvî'ye göç etti ve 7 Zilhicce 1132'de (10 Ekim 1720) orada vefat etti; naaşı Terîm'e getirilerek burada defnedildi.

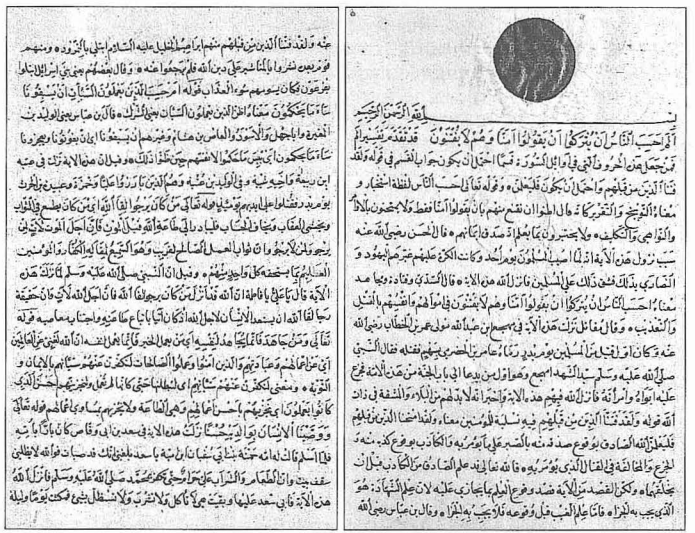
Öğrencilerinden Muhammed b. Zeyn onun hakkında *Gâyetü'l-kaşd ve'l-murâd fi menâkibi'l-kuşbi'l-gavş 'Abdülâh b. 'Alevî el-Haddâd* (Bombay 1885) adıyla bir eser yazmış, Ahmed b. Abdülkerîm eş-Şeccâr adlı öğrencisi de *Teşbî-tü'l-fu'âd* adlı eserinde hocasının çeşitli konulara dair sözlerini derlemiştir.

Eserleri. 1. *ed-Dürrü'l-manzûm li-zevî'l-ukûl ve'l-fühûm*. 150 kasideden oluşan hacimli bir divandır. İçinde İbnü'l-Fârız'ın kasidesinin vezniyle nazmedilmiş uzun bir kasîde-i tâiyye de bulunmaktadır. Eserdeki bazı bölümlerin, müellifin vefatından sonra Terîm ve çevresinde nazmaların ardından evrâd olarak okunduğu söylenir. Kasidelerin birçoğu için şerhler yazılmış, bir kasidesi de Hüseyin b. Muhammed Bâ Fazl tarafından tahmîs edilmiştir. Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eser (Brockelmann, *GAL*, II, 537; *Suppl.*, II, 566) Bombay'da (1302) ve Kahire'de (1302, 1304, 1927) yayımlanmıştır. *ed-Dürrü'l-manzûm*'un, Haddâd'ın torunlarından Ahmed b. Hasan'ın oğlu tarafından, Muhammed b. Zeyn'in *Gâyetü'l-kaşd vel-murâd* adlı eseriyle daha başka kaynaklardan da faydalanılarak hazırlanan mukaddime mahiyetinde önemli bir ilâvenin de yer aldığı 1326 (1908) tarihli bir yazmasının faksimile neşri yapılmıştır (*ed-Dürrü'l-manzûm*, s. 3-126). Muhammed Haseneyn Mahlûf bazı tashihlerle eseri yeniden neşretmiştir (Kahire 1391). 2. *el-Fuşûlü'l-İlmiyye ve'l-uşûlü'l-hikemiyye*. 1130'da (1718) telif edilen ve kırk fasıl ile bir hâtîmeden meydana gelen eserin müellifin ders, vaaz ve irşad notlarından oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Eserde, başta Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'i olmak üzere tasavvuf ve ahlâka dair kaynaklardan önemli ölçüde faydalanılmış, hâtîme kısmında ise çeşitli âyetlerle hadîslerle yer verilmiş ve ünlü kişilerin sözleri derlenmiştir. Kitap, 1274 (1858) tarihli bir nüshası esas alınarak Kahire'de basılmıştır (Matbaatü'l-Halebî, ts.). 3. *İt-hâfû's-sâ'il bi-cevâbi'l-mesâ'il*. Müellif, *ez-Zâika bi-kırâati'l-ecvibeti'r-râ-i-ka* adıyla da andığı (s. 4) bu eserini, ziya-

ret amacıyla Şibâm şehrinde bulunduğu sırada Abdurrahman b. Abdullah Bâ Abbâd adlı bir dostunun kendisine yönelttiği soruları cevaplamak üzere telif ettiği soruları belirtir (s. 3-4). Eğitim ve öğretimde soru sormanın âdâbına dair bir mukaddime ile başlayan eserde kelime-i tevhidin yorumu yapılmış, bu münasebetle çeşitli itikadî meseleler üzerinde durulmuş, Allah'ın huzurunda bulunmanın anlamı ve âdâbı, Allah'ı noksan sıfatlarından tenzih etme, pişmanlık ve tövbe, bekâ, fenâ, zikir ve evrâd, semâ gibi konular üzerinde durulmuştur. Hâtîme kısmında ise Ebû Bekir b. Abdullah el-Ayderûs'un bazı tasavvufî şiirleri izah edilmiştir. 1072 (1661) yılında tamamlanan eser Kahire'de basılmıştır (Matbaatü'l-Halebî, ts.). 4. *Sebîlü'l-ezkâr bimâ yemurru bi'l-insân ve yenkaği lehü mine'l-a'mâr*. *Sebîlü'l-ezkâr ve'l-i'tibâr* adıyla da bilinen (Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 566). Son kısmında 1110 yılının Şâban ayında (Şubat 1699) tamamlandığı kaydedilir. Buna rağmen eser, Serkis tarafından yanlışlıkla 1283 (1866) civarında vefat eden Fazl b. Alevî b. Muhammed el-Hüseyinî'ye nisbet edilmiştir (*Mu'cem*, I, 517). Hayatın başlangıcı, devamı ve sonunun ele alındığı eserde her insanın, Âdem'in sulbünden başlayıp kendi anne babasına kadar ulaşan intikal devresi, dünyada yaşadığı hayat, ölümünden dirilişine kadar geçen berzah dönemi, haşır ve hesap devresi, cennet veya cehennemde bulunacağı devre şeklinde beş safhadan geçeceği belirtilerek her safhaya ilgili açıklamalar yapılmıştır. Eser Kahire'de basılmıştır (Matbaatü'l-Halebî, ts.; 1357). 5. *Risâletü'l-müzâkere ma'a'l-i-ihvân ve'l-muhibbîn min ehli'l-hayr ve'd-dîn*. Ahlâki ve tasavvufî konu-

lara dair bir mev'iza kitabı olup müellifin de belirttiği gibi (s. 41) başta Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'i olmak üzere çeşitli kitaplardan yapılmış bir derlemedir. 1099'da (1688) tamamlanan eserin birkaç baskısı yapılmıştır (Kahire 1309, 1355, 1371, Matbaatü'l-Halebî, ts.). 6. *Risâletü'l-mürîd*. Seyrû sülûkün usul ve âdâbını anlatan, dinin emir ve yasaklarına riayet etmeden süfi olunamayacağını vurgulayan, özellikle ahlâkî erdemlere ağırlık veren eserde şeyh seçiminde kerâmete önem verilmemesi istenmekte, en iyi şeyhin sözleri ve yaşayışıyla müridine örnek teşkil eden kişi olduğu belirtilmektedir. 1071'de (1661) tamamlanan eser Kahire'de basılmış olup (Matbaatü'l-Halebî, ts.) bu baskının sonuna Haddâd'ın günlük evrâdının bir listesi de eklenmiştir. 7. *ed-Dâvetü't-tâmme ve't-tezkiretü'l-âmm* (*el-Vaşıyyetü'l-Haddâdiyye*) (Kahire 1304, 1371). 1114'te (1702) tamamlanan eser bir mev'iza kitabı olup Alevî b. Ahmed es-Sekkâf tarafından *'Îlâcü'l-emrazi'r-reddiyye bi-şerhi'l-Vaşıyyeti'l-Haddâdiyye* adıyla şerhedilmiştir (Kahire 1303; Mekke 1317). 8. *Risâletü'l-mu'âvene ve'l-müzâhere* (Kahire 1309). 9. *en-Neşâ'ihu'd-dîniyye ve'l-veşâya'l-îmâniyye* (Bulak 1293; Kahire 1306, 1323, 1325, 1329, 1357). 10. *ed-Dürerü'l-behiyye fi'l-ağ-lâki'l-marziyye* (Bulak 1313). 11. *Teb-şiratü'l-velî bi-tarîki's-sâdeti Benî 'Alevî* (bk. Habeşî, *Fikrû'l-İslâmî fi'l-Yemen*, s. 328). 12. *el-Mesâ'ilü's-şûfiyye* (bk. *a.g.e.*, s. 328). 13. *et-Tevessülât li'n-nebî* (Brockelmann, *GAL*, II, 537). 14. *Lüm-ütü'n-nibrâs fi sîreti'n-nebî* (*a.g.e.*, II, 537). 15. *Miftâhu's-sâ'ade ve'l-felâh* (*a.g.e.*, II, 537). 16. *Hizbü'l-feth* (*a.g.e.*, II, 537). 17. *el-Kaşîdetü'l-gazeliyye*

Ebû Bekir el-Haddâd'ın *Keşfü't-tenzil fi tahkiki'l-mebâhiş ve'l-te'vil* adlı eserinin III. cildinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 190)

tü'l-İlmiyye. Ebû Bekir b. Semî't tarafından *Tuĥfetü'l-lebîb bi-şerĥi Lâ-miyyeti'l-Habîb* adıyla şerhedilmiştir (Kahire 1332). 18. *Râtîbü'l-Kuĥb el-Ĥaddâd*. Eseri Alevî b. Ahmed b. Hasan Bâ Alevî *Buġyetü ehli'l-İbâdeti ve'l-evrâd ve'l-fevâ'id*, Ali b. Ahmed b. Abdullah Bâ Sûdân da *Zaĥîretü'l-me'âd* adıyla şerhetmişlerdir (a.g.e., II, 566).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah b. Alevî el-Haddâd, *ed-Dürü'l-man-zûm li-zevî'l-ŭkûl ve'l-fühûm*, Kahire 1302; Şîlî, *el-Meşra'u'r-revî fi menâkıbî's-sâdeti'l-kirâm âli Ebi 'Alevî* (baskı yeri yok), 1402/1982, II, 396-401; Abdullah b. Muhammed el-Kindî, *Rihletü'l-eşvâkı'l-kaviyye ilâ mevâtî-ni's-sâdeti'l-Aleviyye* (Abdullah b. Muhammed es-Sekkâf, *Ta'likât* içinde), [baskı yeri yok], 1405; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, III, 91-93; Serkîs, *Mu'cem*, I, 189-190, 517, 1032; II, 1352; Brockelmann, *GAL*, II, 537; *Suppl.*, II, 388, 566; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 240; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, VI, 85; Habeşi, *Fikrû'l-İslâmî fi'l-Yemen*, s. 328-329; a.m.f., *Fihri'sü maĥtûâtî ba'zî'l-mektebâti'l-hâssa fi'l-Yemen*, London 1994, s. 112, 157, 170-171, 182; M. İsa Sâlihîyye, *el-Mu'cemü'ş-şâmil li't-türâşi'l-Arabiyyi'l-maĥbû'*, Kahire 1993, II, 167-168.

MUSTAFA ÇAĞRICI

HADDÂD, Ebû Bekir

(أبو بكر الحداد)

Radiyyüddîn Ebû Bekr
b. Ali b. Muhammed el-Haddâd
(ö. 800/1398)

Hanefî fakihî.

Yemen'de Zebîd'in bir köyü olan Abbâdiye'de doğdu. Haddâdî nisbesiyle de anılır. Babasından, ayrıca Ali b. Nûh, Ali b. Ömer el-Alevî ve Ebû Bekir b. Ali el-Hâmîlî'den ders okudu. Kendisi de Zebîd'de birçok ilim adamı yetiştirdi. *el-Aĥîku'l-Yemânî*'nin müellifi Abdullah b. Ali ed-Damedî, Yemenli âlimlerden Hanefî mezhebine dair en çok eser veren kişinin Haddâd olduğunu söyler. Şevkânî de onun eserlerinin yirmi cildi bulunduğunu kaydeder. Haddâd 6 Cemâziyelevvel 800'de (25 Ocak 1398) Zebîd'de vefat etti ve orada defnedildi.

Eserleri. 1. *es-Sirâcü'l-vehhâc*. Kudûrî'nin *el-Muĥtaşar*'ına yaptığı şerh olup sekiz cilttir (yazma nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 183; Sezgin, I, 454). Kâtib Çelebi, Birgivi'nin bu kitabı muteber olmayan eserlerden saydığını söyler (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1631). Ahmed b. Muhammed b. İkbâl, eserdeki tekrarları çıkarak meydana getirdiği kitaba *el-Baĥrû'z-zâĥîr* adını vermiştir (a.e., II, 1631). 2. *el-Cevheretü'n-neyyire*. *es-Sirâcü'l-veh-*

hâc'in muhtasarı olup iki cilt halinde yayımlanmıştır (İstanbul 1301, 1306, 1314, 1323; Kahire 1322; Delhi 1327; Lahor 1328). 3. *Sirâcü'z-zalâm ve bedrû't-tamâm*. Müellifin hocalarından Hâmîlî'nin fıkha dair *Dürü'l-mühtedî ve zuĥrû'l-muĥtedî* adlı manzumesinin şerhidir (Süleymaniye Ktp., İzmir, nr. 195, Lâleli, nr. 1051; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 646). 4. *en-Nürü'l-müstenîr*. Necmeddin en-Neseffî'nin hilâf konusundaki *Manzûmetü'n-Nesefiyye*'sinin şerhidir (a.g.e., I, 761). 5. *Keşfü't-tenzîl fi taĥkîki'l-mebâhiş ve't-te'vîl*. Kur'ân-ı Kerîm'in bir tefsiridir (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 190, Fâtih, nr. 396, 397, Esad Efendi, nr. 150, Lâleli, nr. 154, Süleymaniye, nr. 125, Musallâ Medresesi, nr. 1910/II, Çorlulu Ali Paşa, nr. 29; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, II, 241; *Suppl.*, II, 250, 985). Şevkânî, bu eserin kendi çağında *Tefsîrü'l-Haddâd* diye meşhur olduğunu yazmaktadır. 6. *Şerĥu Kitâbi'n-Nafaĥât* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3729/29). 7. *Şerĥu Kaydi'l-evâbid fi'l-luġa*. İsmâil b. İbrâhim er-Rabâî'nin kasesinin şerhidir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1367). 8. *er-Raĥîku'l-maĥtûm*. Fıkha dair *Kaydü'l-evâbid* adlı eserin şerhidir (a.g.e., II, 1367).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Hasan el-Hazrecî, *el-Ŭkûdü'l-lü'lü'iy-ye* (nşr. M. Besyûnî Asel), Kahire 1329-32/1911-14; II, 296, 316; *Keşfü'z-zunûn*, I, 446; II, 1367, 1488, 1631, 1868; Şevkânî, *el-Bedrû't-tâli'*, I, 166; Serkîs, *Mu'cem*, I, 746; Brockelmann, *GAL*, I, 183; II, 241; *Suppl.*, I, 296, 646, 761; II, 250, 985; *İzâhu'l-meknûn*, II, 7; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, I, 235; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 42-43; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 67; Sezgin, *GAS*, I, 454; Habeşi, *el-Fikrû'l-İslâmî fi'l-Yemen*, s. 208-214; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıĥ Âlimleri*, İstanbul 1990, s. 89; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 51.

EBUBEKİR SİFİL

HADDÂD, Ebû Hafis

(bk. EBÛ HAFIS el-HADDÂD).

HADDÂDÎ

(الحدادی)

Ebû Nasr Ahmed b. Muhammed
b. Ahmed el-Haddâdî
es-Semerkindî
(ö. 400/1010'dan sonra)

Kıraat, tefsir, Arap dili
ve edebiyatı âlimi.

360'lı (971) yıllarda ilim tahsil ettiğine dair kaynaklarda yer alan bilgiler dikkate alınırsa IV. (X.) yüzyılın ikinci çeyreğinde doğduğu söylenebilir. Rey ile Nişâbur ara-

sındaki Kümis bölgesinde Haddâde'de doğmuş olması veya demircilik yapması sebebiyle Haddâdî nisbesini almış olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır (Haddâdî, *el-Medĥal*, nâşirin mukaddimesi, s. 17). Ancak İbnü'l-Cezerî'nin bir yerde onu Ebû Nasr el-Haddâd şeklinde anması (*Ġâyetü'n-nihâye*, I, 556), bir yerde de oğlunun ismini Nasr b. Ebû Nasr el-Haddâd şeklinde vermesi (a.g.e., II, 400), Haddâdî'nin bu nisbeyi demircilikle meşgul olması sebebiyle aldığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Haddâdî'nin *el-Ġunye fi'l-kırâ'âti's-seb'* adlı eserinden nakilde bulunan kaynakların verdiği bilgiye göre müellif, yirmi yıla yakın bir süre Semerkant'ta Ebû Yahyâ Muhammed b. Süleyman el-Hayyât'in derslerine katıldı ve ondan kuraat-i seb'ayı muhtelif rivayetleriyle okuyarak Kur'ân-ı Kerîm'i defalarca hatmetti. Bu müddet zarfında Ebû'l-Kâsım Muhammed b. Muhammed el-Füstâtî, Ebû Saîd Ca'fer b. Muhammed es-Sahtiyânî gibi âlimlerden de faydalandı. 361 (972) yılında Mekke'de Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Belhî'den İbn Kesîr kuraatini okudu.

Haddâdî Bağdat'ta Ebû Hafis el-Kettânî, Ebû'l-Kâsım ed-Darîr, Ebû Saîd es-Sîrâfî, Ebû Amr el-Ezdî, İbn Hayyeveyh Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Allâf ve *en-Nâsiĥ ve'l-mensûĥ*'un müellifi Hibetullah b. Selâme gibi âlimlerden başta kuraat olmak üzere tefsir, Arap dili ve edebiyatı dersleri aldı. 372'de (982) Basra'da Ebû Bekir Ahmed eş-Şezâî'den Bezî'nin rivayetini okudu. Kûfe'de Ebû Abdullah Ca'fer b. Muhammed el-Herevî ve Nişâbur'da İbn Mihrân en-Nisâbü'rî'den ders aldı. Bunlardan başka Ebû Bekir Muhammed b. Ali'den Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm'ın muhtelif kuraatlerini ve Halef b. Hişâm el-Bezzâr'ın tercih ettiği kuraati, Ebû Ya'kûb ed-Dîmaşkî'den Ebû Ubeyd'in *Fezâ'ilü'l-Kur'ân*'ını, Muhammed b. Hasan el-Kâdî'den İbn Kuteybe'nin *Ġarîbü'l-ĥadis*'ini, Halîl b. Ahmed el-Kâdî'den Ebû Hanîfe'nin *el-Müsned*'ini okudu. Ebû Sa'd Abdurrahman b. Muhammed el-İdrîsî ve İbn Mencûye el-İsfahânî'den hadis dersleri aldı.

Muhtemelen Semerkant'ta vefat eden Haddâdî'nin ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekte, ancak 400 (1010) yıllarında hayatta olduğu kaydedilmektedir.

Birçok âlimden istifade ederek kendini yetiştiren Haddâdî kuraat ilminde Semerkant'ın şeyhülkurrâsi olarak tanınmış,